

*До разової спеціалізованої вченої ради
по захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії у
Національному університеті «Одеська юридична академія»
65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23*

Р Е Ц Е Н З І Я

**завідувачки кафедри соціології Національного університету «Одеська
юридична академія», доктора політичних наук, професора
Ярової Ліліани Вікторівни на дисертацію
Барасій Віти Юріївни
на тему: «Інституціоналізація соціальних мереж як складової
політичного дискурсу в Україні»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальності 052 «Політологія»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Тема дисертації, обрана Барасій Вітою Юріївною є актуальною для політичної теорії та практики в Україні. Адже вона присвячена розгляду процесу інституціоналізації соціальних мереж як складової політичного дискурсу в Україні. Актуальність дослідження підкреслюється формуванням нових форм політичної участі, зміною характеру взаємодії між політичними акторами, інститутами публічної влади та громадянами, а також тим, що інституціоналізація соціальних мереж суттєво вплинула на процеси формування політичного дискурсу, порядку денного суспільства та влади. Унаслідок вищезазначеного соціальні мережі поступово набувають ознак важливої складової політичного дискурсу, самостійного політичного інституту, водночас інтегрованого до системи політичних відносин та механізмів функціонування демократичного врядування.

Дисертаційна робота є вкрай актуальною в контексті соціальних, політичних та дискурсивних трансформацій, обумовлених сучасним

технологічним розвитком інтернет-комунікацій та зростанням ролі інституту соціальних мереж у політиці. Безпосередньо це стосується як українського так і зарубіжного досвіду.

Глибоке дослідження теми дозволяє Віті Юріївні чітко охарактеризувати роль мережевих технологій у дискурсивному формуванні демократії, визначити електоральний вимір процесу інституціоналізації соціальних мереж визначити теоретико-методологічні основи дослідження інституціоналізації соціальних мереж.

Щодо останнього, то у дисертації окреслено трансформації простору соціальних мереж – від нових медіа та мережевих технологій до становлення інтерактивних мультимедіа сучасності. Дослідження інституціоналізації соціальних мереж як складової політичного дискурсу в Україні має велике значення в сучасному світовому політичному контексті, а особливо для України, яка знаходиться у стані війни та стикається з численними викликами, як зовнішніми, так і внутрішніми.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків. Здобувачка ретельно аналізує теоретико-методологічні основи дослідження, визначає основні підходи до концептуалізації соціальних мереж у сучасній політичній науці та досліджує нові медіа як складову мережевої політичної взаємодії в Україні. Слід наголосити на авторській інтерпретації концепцій зарубіжних та українських авторів щодо інституціоналізації соціальних мереж як складової політичного дискурсу. Особливу увагу заслуговує дослідження впливу соціальних мереж на політичну модернізацію та політику постмодерну, міждисциплінарний огляд основних трендів щодо ролі нових медіа як чинника політичної мобілізації та модернізації. Досягненням є проведений аналіз концептуалізації соціальних мереж у дискурсі політичної науки. Отже, представлене дослідження ґрунтується на міцному теоретичному фундаменті.

Дисертантка використовує загальнонаукові та спеціальні методи наукового аналізу, приділяє особливу увагу неоінституціональному підходу. Теоретико-методологічною основою дослідження виступають положення неоінституціоналізму, мережевого підходу, теорії медіатизації політики, концепції політичного дискурсу, комунікативної теорії та сучасних досліджень соціальних мереж. Неоінституціональний підхід використано у дисертації для дослідження процесу інституціоналізації соціальних мереж, визначення особливостей формування норм, правил та практик політичної взаємодії у цифровому середовищі. Використання положень дискурсивного інституціоналізму (у інтерпретаціях Вів'єн Шмідт) дозволило В. Барасій визначити місце інституту нових медіа та соціальних мереж у структурі сучасного політичного дискурсу.

Обґрунтованість наукових положень та висновків, які винесені на захист, обумовлена міцною теоретичною базою та детальним описом і порівняльним аналізом становлення та особливостей впливу соціальних мереж, процесу їх інституціоналізації як складової політичного дискурсу в Україні. Розроблена ґрунтовна теоретико-методологічна база та творче застосування загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, у тому числі широкого масиву актуального фактологічного матеріалу з різноманітних джерел українських та зарубіжних авторів, матеріалів медіа-дискурсу, а також критичний аналіз цих матеріалів дозволили дисертантці презентувати феномен інституціоналізації соціальних мереж як складової політичного дискурсу в Україні не лише як набір інструментів для проведення виборчих кампаній, але й як новий підхід до взаємодії між владою, суспільством та медіа. Цей підхід враховує непередбачуваність подій під час виборчих процесів, з одного боку, і піддатливість індивідів потужному технологічному впливу соціальних мереж у процесі урядування.

Новизна одержаних результатів дослідження. Дана робота представляє собою дослідження сутності, механізмів та закономірностей процесу інституціоналізації соціальних мереж як складової політичного дискурсу в Україні, а також з'ясування особливостей їх впливу на політичну комунікацію, мережеву демократію, політичну модернізацію, електоральні процеси та систему публічного управління.

У дисертації розроблено цілісну політологічну концепцію інституціоналізації соціальних мереж як складової політичного дискурсу, відповідно до якої соціальні мережі розглядаються не лише як інструмент поширення інформації чи технологічна платформа комунікації, а з точки зору процесу інституціоналізації. На особливу увагу заслуговує авторське визначення інституціоналізації соціальних мереж як процесу формування, закріплення та суспільного визнання стійких норм, правил, комунікативних практик і механізмів політичної взаємодії, у результаті якого соціальні мережі, соціальні медіа та нові медіа стають невід'ємною складовою політичного дискурсу. Дисертанткою визначено структуру процесу інституціоналізації соціальних мереж, яка охоплює нормативний, організаційний, комунікативний та дискурсивний рівні та обґрунтовано етапи інституціоналізації соціальних мереж у політичному просторі України. До них, з точки зору В. Барасій, відносяться: виникнення та поширення цифрових комунікацій; становлення соціальних мереж як інструменту політичної мобілізації; інтеграція соціальних мереж до виборчих процесів та системи публічного управління; формування соціальних мереж як невід'ємної складової політичного дискурсу в умовах цифрового суспільства.

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях. Результати дослідження достатньо повно представлені у авторських публікаціях. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження викладено у чотирьох одноосібних публікаціях авторки.

Апробація результатів дослідження відбувалась на міжнародних, Всеукраїнських та регіональних науково-практичних конференціях, круглих столах, багаточисленних університетських наукових заходах, у тому числі – круглих столах кафедри соціології.

Практична значимість дослідження. Вона визначається науковою новизною результатів дослідження та полягає у можливості їх застосування в практичній діяльності інститутів публічної влади (як на рівні органів державної влади так і місцевого самоврядування), масмедіа, політичних партій та неурядових організацій. Дослідження може бути використано у прикладному аспекті задля дослідницьких, освітніх та прикладних цілей (зокрема, у організації демократичних виборчих процесів). Практичне значення дослідження має досить широкі перспективи застосування. Воно полягає в тому, що сформульовані теоретичні положення, висновки та узагальнення можуть бути використані у подальших наукових розробках проблеми інституціоналізації соціальних мереж як складової політичного дискурсу в Україні. Результати дисертаційного дослідження також можуть бути використані у діяльності інститутів публічної влади, політичних партій, інститутів громадянського суспільства та мережевих спільнот для розроблення стратегій цифрової комунікації, модернізації та мобілізації, розвитку електронного урядування та електронної демократії, для вдосконалення механізмів взаємодії з громадянами у соціальних мережах. Основні теоретичні доробки, сформульовані у дослідженні, можуть бути корисними у різних наукових галузях і в навчальному процесі вищих навчальних закладів України. Матеріали дослідження можуть бути корисними у навчальному процесі під час підготовки навчально-методичних матеріалів і викладання навчальних дисциплін «Політологія», «Політична комунікація», «Публічна політика», «Електоральна соціологія», «Основи демократії» та інших суспільно-політичних дисциплін.

Дискусійні питання та зауваження. Позитивно оцінюючи представлене В.Ю. Барасій дисертаційне дослідження, вважаю за необхідне вказати на окремі недоліки, які, на мій погляд, містяться у роботі:

1. Бажано було б ретельніше проаналізувати джерельну базу з метою удосконалення методів дослідження інституціоналізації соціальних мереж як складової політичного дискурсу в Україні. Наприклад, значно посилив би роботу дискурс – аналіз.
2. Недостатньо уваги приділено визначенню факторів, які можуть ускладнити подальшу інституціоналізацію соціальних мереж в Україні після завершення правового режиму воєнного стану та, головне, обґрунтуванню шляхів подолання цих ускладнень.
3. Авторка відзначає, що сегментація соціальних мереж (створення «інформаційних бульбашок») призводить до сегментації політичного дискурсу. Натомість у подальшому ця теза не знаходить продовження у роботі ані у дослідженні електоральної поведінки, ані у визначенні ролі соціальних мереж у процесі модернізації та мобілізації. Вважаю, що авторських пояснень потребує сутність процесу «сегментації» як соціальних мереж так і політичного дискурсу на сучасному етапі інституціоналізації.

Загальний висновок. Дисертація Барасій Віти Юріївни на тему «Інституціоналізація соціальних мереж як складової політичного дискурсу в Україні» є самостійним науковим дослідженням, яке містить нові обґрунтовані результати. Структура та зміст дослідження відповідають поставленій меті.

Аналіз тексту дисертації «Інституціоналізація соціальних мереж як складової політичного дискурсу в Україні» підтверджує дотримання автором вимог академічної доброчесності. Робота повністю відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, робота відповідає встановленим вимогам Порядку підготовки

здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пунктам 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а дисертантка Барасій Віта Юріївна заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія».

Рецензент:

доктор політичних наук, професор,
завідуюча кафедри соціології
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Ліліана ЯРОВА